

Josefa Tolrà. Els artistes i la mèdium. Avantguarda artística a la Catalunya de postguerra (1940-1960)

Docent: Joan R. Herrador Rodríguez

Curs 2024-25: UNED-Sénior Cabrils

Hores lectives: 30

Dia i hora: dijous de 18 a 20h

Idioma: català

Calendari: febrer: 20, 27

març: 6, 13, 20, 27

abril: 3, 10, 24

maig: 8, 15, 22, 29

juny: 5, 12

Introducció

El curs proposa un acostament als grups d'avantguarda de postguerra a Catalunya, amb una seqüència que s'obre el 1939 i s'allarga fins a finals dels anys setanta.

Des d'una perspectiva sintètica, i tenint la figura de la pintora i mèdium Josefa Tolrà com a fil conductor, es treballarà la vessant històrica, sociològica i artística de les tres dècades. La seqüència temporal s'inicia el 1939 amb el final de la Guerra Civil i totes les iniciatives artístiques dels anys trenta i arriba fins als anys setanta, amb l'eclosió dels nous llenguatges artístics (Informalisme, Neo figuració, Pop-Art, Abstracció, Minimal, Conceptual, Povera...).

Objectius

- Definir un marc conceptual i cronològic de les avantguardes artístiques a l'Espanya del segle XX .
- Establir els límits històrics, geogràfics i estètics del moviment avantguardista en relació amb una creadora oblidada com Josefa Tolrà.
- Conèixer la evolució dels moviments artístics, establint una seqüència cronològica que permeti contextualitzar la relació entre art, societat i poder.
- Analitzar els col·lectius i les trajectòries més destacades dels moviments d'avantguarda. .
- Incluir la reflexió crítica mitjançant una visió holística del context social, polític i artístic de l'Espanya i la Catalunya contemporànies.

Programa

0. Josefa Tolrà. Semblança biogràfica

1. Seqüència cronològica. 1939-1975

1a. Espanya 1939-1975 (1982)

1b. Catalunya 1939-1975 (1983)

2. Context històric

L'Espanya de postguerra

2a. Antecedents

La II República

La Guerra Civil (1936-1939)

La dictadura del general Franco. Consolidació d'un nou règim.

L'aliança entre la caserna i la sagristia. El falangisme.

2b. Les legitimacions del nou règim

2c. La misèria dels primers anys de pau

2d. Espanya i la II Guerra Mundial.

La figura de Serrano Suñer.

La Gleichschaltung dels estaments de poder franquista.

2e. Catalunya. Equilibris de poder

2f. Barcelona. La ciutat derrotada. Referències literàries

3. Context artístic

3a. L'art a la II República. Els anys 30

3b. Classicisme versus avantguarda

3c. El cas català. Modernisme versus noucentisme (El cas literari. Joan Salvat-Papasseit, Carles Sindreu, Joan Josep M. Junoy o J.V. Foix *versus* Josep Carner, Enric Prat de la Riba o Pompeu Fabra)

3d. Arquitectura. Els exemples del GATCPAC i el GATEPAC

4. Un art al servei del nou règim..?

Els casos de Ernesto Giménez Caballero, Eugeni d'Ors. José Mª Pemán, Agustín de Foxa, Luis Rosales, la revista Vértice, Carlos Sáenz de Tejada i Fernando Sotomayor

4a. L'exili. Podem parlar d'un art a l'exili espanyol..? El cas de Mèxic.

5. El Surrealisme. Naixement i evolució. Segle XX. Tendències.

6. Els grups d'avantguarda. Dau al Set i El Paso

6a. Dau al Set. El Club 49. ADLAN com a referència.

6b. Grupo El Paso (Rafael Canogar, Luis Feito, Juana Francés, Manolo Millares, Manuel Rivera, Antonio Suárez, Antonio Saura y el escultor Pablo Serrano).

7. Dau al Set i Josefa Tolrà. De l'art naif a l'art brut passant per l'avantguarda. El Grup Logicofobista.

-Joan Brossa

-Joan Ponç

-Antoni Tàpies

-Modest Cuixart

-Joan Josep Tharrats

-Arnau Puig

-Remedios Varo

8. L'esclat avantguardista. La utilització de l'art d'avantguarda per part del règim..?

8a. Els nous llenguatges artístics. EEUU – EUROPA Influències internacionals. EEUU. França.

8b. Expressionisme figuratiu

8c. Expressionisme abstracte

8d. Pop-Art

8e. Op Art

8f. Hiperrealisme

9. Conceptualisme, Performances, Povera, Art Brut.

10. Els anys finals. 1975-1982. L'Espanya Lampedusiana.

Metodologia

L'assignatura està dividida en 15 sessions presencials de dues hores que es fonamentaran en la participació activa del alumnat i comptaran amb la utilització de material audiovisual per a ampliar i reforçar el contingut exposat. També contemplaran, en alguns casos, la lectura i comentari de textos. Les referències cinematogràfiques, teatrals i musicals també s'utilitzaran com a recurs pedagògic.

Bibliografia

Bonet Correa, Antonio (Ed). **Arte del Franquismo**. Madrid. Catedra. 1981.

Cirici Pellicer, Alexandre. **La estética del Franquismo**. Barcelona. Gustavo Gili. 1977.

Dubuffet, Jean. **Escritos sobre arte**. Barcelona. Seix Barral, 1975.

Guilbaut, Serge. **De cómo Nueva York robó la idea de arte moderno**. Madrid.

Mondadori, 1990.

Julian González, Inmaculada. **Les avantguardes pictòriques a Catalunya**. Sant Cugat del Vallès. Llibres de la Frontera, 1986.

Ídem. **Conversaciones con Tàpies**. Barcelona. Baratària. 2012.

Muniesa Brito, Bernat. **Dictadura y Monarquía en España. De 1939 hasta la actualidad**. BCN. Ariel, 1996.

Ídem. **La Burguesía catalana ante la II República española**. BCN. Anthropos, 1985.

Tuñón de Lara, Manuel. **España bajo la dictadura franquista**. Dentro de **Historia de España Vol. X**. Barcelona. Ed. Labor, 1982.

Villar, Pierre. **Pensar históricamente**. Barcelona. Crítica. 2015

Ídem. **Historia de España**. Barcelona. Crítica. 2000

A aquesta bibliografia s'haurà d'afegir una bibliografia complementària i específica directament relacionada amb els temes del programa.